

1. ความนำ

เราทุกคนมีความรู้สึกว่ามีบางสิ่งบางอย่างอาศัยอยู่ในหัวของเรา ซึ่งในวัตถุอื่น เช่น หิน เหล็ก หรือ น้ำ ไม่มี และนอกจากนี้เรายังรู้สึกว่า สิ่งนั้นวิ่งอยู่ไปมาในหัวของเราโดยที่เราไม่อาจจะบอกสถานที่ที่แน่นอนว่ามันอยู่ตรงไหนในขณะที่เรารู้สึกนั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่ามันไม่มีตัวตน จับต้องหรือสังเกตด้วยตาไม่ได้ เราได้ตั้งชื่อให้กับสิ่งที่กล่าวถึงนี้ว่า วิญญาณ บ้าง จิต บ้าง คำว่าวิญญาณและจิตจึงเป็นคำที่เราใช้สื่อสารกันรู้เรื่องในสังคมของเราสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ ในปัจจุบันนี้ คำว่า ญาณได้เลือนหายไปจากความสนใจของนักจิตวิทยา แต่ยังคงมีใช้กันมากในหมู่มนุษย์ทั่วไปที่ไม่ใช่ นักจิตวิทยา โดยเฉพาะในหมู่นักการศาสนา

22 รุสมิเต

ส่วนคำว่าจิต ยังคงอยู่ในความสนใจของนักจิตวิทยาบ้างในช่วงเวลาประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่สนใจพฤติกรรม แต่ในปัจจุบันนี้ คำว่าจิตได้รับการให้ความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ ถึงกระนั้นก็ดี ในหมู่มนุษย์พูดกันว่า จิตก็หาได้เข้าใจคำว่าจิตตรงกันไม่ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องทบทวนเรื่องนี้กันอีกครั้งหนึ่ง

2. ความหมายของคำว่า จิต

คำว่า "จิต" เป็นคำที่ตั้งให้เป็นชื่อของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหัวของเรา เหตุการณ์ที่เรียกว่าจิตนั้น เป็นดังนี้ สมมติว่ามีจุดสีแดงปรากฏตรงหน้าของเรา จุดสีแดงนั้นจะเดินทางไปปรากฏต่อไปที่หลังลูกตาของเรา จากนั้นภาพจุดสีแดงดังกล่าวจะเดินทางต่อไปในรูปของกระบวนการบางอย่างที่ซับซ้อนจนกระทั่งถึงสมอง ในแดนที่ทำให้เรา

เกิดความรู้สึก "เห็น" สีแดง ก่อนที่เราจะรู้สึก "เห็น" สีแดง เราถือว่าเป็นเหตุการณ์ทางกาย แต่เหตุการณ์ที่เราารู้สึก "เห็น" สีแดง เรียกว่า "จิต" การรู้สึกเห็นนี้เกิดขึ้นเนื่องจากสิ่งผ่านเข้ามาใน ผ่านเข้ามาทางตา ถ้าผ่านเข้ามาทางหู จมูก ลิ้น หรือผิวหนัง จะเกิดการรู้สึกอย่างอื่น ไม่ใช่เห็นเพื่อที่จะให้ได้คำที่มีความหมายคลุมถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสจากทุกแหล่งในที่นี้ผู้เขียนจะใช้คำว่า "รู้สึกสัมผัสแทนในกรณีที่ไม่ได้ระบุว่าการรู้สึกสัมผัสนั้นเกิดจากการสัมผัสด้วยอวัยวะสัมผัสใด การรู้สึกสัมผัสนี้ นักจิตวิทยาหรือนักปรัชญามักนิยมใช้คำว่า Sensation หรือ Sensation ในกรณีที่เรารู้สึกสัมผัสนี้ เรายังไม่มีความหมายของการรู้สึกสัมผัสนั้นว่าเป็นอะไร แต่หลังจากนั้น เราจะรู้ความ

จิตมนุษย์หมายถึง การรู้สึกสัมผัส การรับรู้ การจำ การตัดสินใจ ตลอดจนการรู้สึกทางด้านอวกาศทุกชนิด นักปรัชญาได้ถกเถียงกันมากกว่ากายกับจิตเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่ แต่คำตอบที่แน่ชัดยังไม่มี □

หมายของการสัมผัส ตามตัวอย่างนี้ก็คื การรู้สึกเห็นสีแดง เหตุการณ์ที่รู้ความหมายของการรู้สึกสัมผัสนี้เรียกว่า "การรับรู้" (Perception) การรับรู้เป็น จิต หรือเป็นอีกลักษณะหนึ่งของจิต ในขณะที่ การรู้สึกเห็นสีแดงจะเกิดขึ้นในสมองของเรา คุณล้ายกับว่ามันวิ่งอยู่ไปมาในหัวของเรา แต่เราบอกไม่ได้ซึ่งก็ไม่ได้ว่ามันอยู่ตรงไหนของก้อมันสมอง ถ้าสมมติว่า มีความเป็นไปได้ที่จะให้ใครเปิดหัวของเราออกดูเพื่อดูว่า การรู้สึกเห็นสีแดงนั้นมันอยู่ตรงไหน ก็ไม่อาจจะมองเห็นได้เลย ผู้เห็นหรือผู้รู้สึกเห็นสีแดงนั้น เป็นเรา หรือผู้เห็นแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น เหตุการณ์ทางจิตจึงเป็นเรื่องส่วนตัว คราวต่อมา ถ้าหากว่ารูปจุดสีแดงได้หายไปจากสนามสัมผัสแล้ว แต่การรู้สึกเห็นสีแดงยังคงอยู่ในสมอง ก็เรียกว่า "จินตภาพ" (Image) จินตภาพนี้ก็ป็นภาวจิตอีกภาวะหนึ่ง จินตภาพนี้เป็นความจำ ถ้าเราจำไว้ได้นาน ๆ

เราเรียกว่าความรู้ ในขณะที่เรามีความรู้เกี่ยวกับสีแดงแล้ว ต่อมาถ้าสิ่งที่จำไว้ได้นี้ได้รับการกระตุ้นให้แสดงกิจกรรมในสมองอีกครั้งหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาใด ๆ ก็เรียกว่า "คิด" (Thinking) การคิดจึงเป็นจิตอีกลักษณะหนึ่ง หลังจากคิดแล้วก็จะได้คำตอบเป็นการตัดสินใจ การตัดสินใจก็เป็นจิต นอกจากนี้ยังมีบางสิ่งบางอย่างที่เกิดขึ้นควบคู่กับภาวะของสมองที่กล่าวมาแล้ว เช่น ความรู้สึกสบายใจ พอใจ ดีใจ โกรธ เกลียด ชอบ เจ็บ เป็นต้น ภาวะหรือเหตุการณ์เหล่านี้ก็เป็นจิต ขึ้นต่อไปเหตุการณ์ทางจิตก็จะแปลงรูปเป็นพลังงานบางอย่าง เข้าสู่ภาวะทางกาย เพื่อออกมาภายนอก เป็นการตอบสนองภายนอกที่เราสังเกตได้ เหตุการณ์ที่เริ่มต้นตั้งแต่ "เกิดการรู้สึก" ไปจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ก่อนที่จะออกสู่อวัยวะการตอบสนอง เราเรียกว่า "เหตุการณ์ทางจิต" หรือเรียกสั้น ๆ ว่า "จิต" ดังนั้น จิต ก็คือการรู้สึก การรับรู้ การจำ การคิด การ

ตัดสินใจ ตลอดจนความรู้สึกทางด้านอวกาศ (Emotion) ทั้งหมด.

3. ปัญหาของจิต

ปัญหาของจิตในที่นี้ก็คือ ปัญหาว่า จิตกับกายเป็นสิ่งเดียวกันหรือคนละสิ่ง ปัญหานี้มีแนวคิดแตกต่างกัน แบ่งออกเป็นสองแนวคิดใหญ่ ๆ คือ แนวหนึ่งคิดว่า จิตกับกายเป็นสาระสองอย่างแตกต่างกัน เรียกแนวคิดนี้ว่า ทวินิยม (Dualism) กับอีกแนวคิดหนึ่งคิดว่า จิตกับกายเป็นสิ่งเดียวกัน แนวคิดนี้เรียกว่า เอกนิยม (Monism) และแต่ละแนวคิดใหญ่ก็ยังมีแยกออกเป็นแนวคิดย่อยอีก ผู้เขียนจะแยกกล่าวเป็นแนว ๆ ดังนี้

3.1 ทวินิยม (Dualism)

ทวินิยมมีความเชื่อว่า กายกับจิตเป็นสาระสองอย่างแตกต่างกัน กล่าวคือกายต้องการที่ว่าง มีตัวตนสัมผัสได้โดยตรง หรือด้วยเครื่องมือช่วย ใด ๆ ส่วนจิตนั้น ไม่มีตัวตน จะสัมผัสด้วยอวัยวะสัมผัสใด ๆ หรือใช้เครื่องมือช่วยใด ๆ ไม่ได้เลย ในเมื่ออันหนึ่งเป็นวัตถุ อีกอันหนึ่งไม่เป็นวัตถุ ของสองสิ่งนั้นจึงไม่ใช่สิ่งเดียวกันอย่างแน่นอน ดังนั้นกายกับจิตจึงเป็นสาระที่แยกกัน นอกจากนี้แนวคิดนี้ยังแยกออกเป็นแนวคิดย่อย ๆ อีก 3 แนวคิดดังนี้

3.1.1 Interactionism

แนวคิดนี้มีความเชื่อกว่า กายกับจิตแยกกัน แต่ในขณะที่เดียวกัน กายมีอิทธิพลต่อจิต และจิตก็มีอิทธิพลต่อกาย ตัวอย่างเช่น เมื่อคิด (จิต) จะสร้างบ้านก็ไปลงมือสร้าง (กาย) เรียกว่าจิตเป็นสาเหตุของกาย แต่ถ้าเราเดินมาก ๆ (กาย) จะทำให้เราารู้สึกเหนื่อย (จิต) และอารมณ์หงุดหงิด (จิต) มากกว่าปรกติ ดังนั้นกายเป็นสาเหตุ

ของจิตเป็นต้น

3.1.2 Epiphenomenalism

แนวคิดนี้เชื่อว่า กายกับจิต แยกกัน และกายเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อ จิตถ้าเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่าง กายกับจิตก็จะได้ว่า ตัวเรา (กาย) กับ เงานของเรา (จิต) หรือโรงงานที่มีปล่อง กวั้น (กาย) กับควันที่ออกจากปล่อง กวั้น (จิต) ซึ่งจะเห็นว่า จิตไม่มีโอกาส ที่จะมอิทธิพลหรือสาเหตุของกายได้ เลย ถ้าเปรียบเทียบแนวคิดนี้กับแนว กิจข้างต้นตามตัวอย่างเรื่องการสร้าง บ้านก็จะเห็นว่า กายจะต้องลงมือสร้าง บ้านก่อน จึงจะรู้สึกอยากมีบ้าน (จิต) ซึ่งขัดกับแนวคิด Interactionism.

3.1.3 Psychophysical Parallelism

แนวคิดนี้เชื่อว่า กายกับจิต เป็นสาระสองอย่างแยกกันแต่กายไม่มี อิทธิพลต่อจิต และจิตก็ไม่มีอิทธิพลต่อ กาย เหตุการณ์ทั้งสองเหตุการณ์เกิดขึ้น ขนานกัน นั่นคือถ้ากายได้รับการกระทำ ให้เป็นแผล การเป็นแผลมีเลือดไหล เป็นเรื่องของกาย ส่วนการเจ็บปวดที่ เกิดขึ้นเป็นเรื่องของจิต กายไม่ได้ เป็นสาเหตุของการเจ็บปวดซึ่งเป็นจิต เพียงแต่การรู้สึกเจ็บปวดเกิดคู่ขนาน หรือสัมพันธ์กับการที่กายเกิดบาดแผล ขึ้นเท่านั้น นั่นคือเหตุการณ์ทางกาย และเหตุการณ์ทางจิต เกิดขึ้นอย่าง สหสัมพันธ์กัน โดยที่ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดเป็นสาเหตุของอีกฝ่ายหนึ่ง

3.2 เอกนิยม (Monism)

เอกนิยมเป็นแนวคิดที่เชื่อว่า กายกับจิตเป็นสาระอย่างเดียวกัน แต่ มีแนวคิดแยกออกเป็นสองกลุ่ม ดังนี้

3.2.1 The Double Aspect

Theory

แนวคิดนี้มีความเชื่อว่า

กายกับจิตเป็นสิ่งเดียวกัน แต่มีสอง ลักษณะเช่นเดียวกับที่เรารับรู้พระพุทธรูป ซึ่งเรามองเห็นเส้นรอบนอกที่ทำให้เกิดเป็นรูปร่าง กับตัวเนื้อปูนหรือ หิน เส้นรอบนอกที่เป็นรูปร่างนั้นเปรียบ ได้กับจิต และตัวเนื้อปูนเปรียบได้ กับกาย

3.2.2 The Identity Theory

แนวคิดนี้เชื่อว่า กายและ จิตเป็นสิ่งเดียวกัน กายก็คือจิต จิตก็ คือกาย นั่นคือจะเรียกกายว่าจิต หรือ จิตว่ากายก็ได้ เพราะเป็นสิ่งเดียวกัน จากแนวคิดนี้ ถ้าจะอธิบายความรู้สึก เห็นสีแดง ก็จะอธิบายได้ว่า การรู้สึก เห็นสีแดง ที่แท้ก็คือ กระบวนการทาง เคมีในเซลล์ประสาท ในสมองนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีแนวคิดอีกแนว คิดหนึ่ง เรียกว่า Central State Materialism ตามแนวคิดนี้เชื่อว่า จิตก็คือยีนส์ (Genes) (Campbell, 1980)

4. แนวคิดของนักจิตวิทยา

นักจิตวิทยาเป็นผู้ศึกษาเกี่ยวกับ จิต แต่ส่วนใหญ่ได้รับแนวคิดจากนัก ปรัชญาในเมื่อมีแนวคิดเกี่ยวกับจิต หลายแนวคิด นักจิตวิทยาจึงมีแนว กิจเกี่ยวกับจิตแตกต่างกันด้วย เช่น ทอร์นไดค์ (Thorndike, 1911) ที่ได้ ทำการทดลองกับแมว โดยจับแมวที่ หิวใส่กรงเพื่อคอยสังเกตว่า แมวดิ้นรน การออกจากกรงอย่างไร และเขาได้พบ ว่า แมวเรียนรู้การออกจากกรงแบบ “ค่อย ๆ เพิ่มสะสม” เขาเรียกกระบวนการ เรียนรู้ของแมวนั้นว่า เรียนโดย วิธี “ลองผิด - ลองถูก” (Trial-and-error) การเรียนรู้แบบนี้ชี้ว่า ขณะเรียน รู้นั้น แมวไม่มีจิตอีกดวงหนึ่งมาคอย ควบคุม หรือวางแผนการเรียนรู้ของมัน แมวจึงได้จัดมาโดยการเรียนรู้ จาก

การตีความผลการทดลองเช่นนี้ ชี้ว่า ทอร์นไดค์ มีความเชื่อเกี่ยวกับจิตตาม แนวคิดเอกนิยม ผสมกับแนวคิดประ- จักษ์นิยม (Empiricism) ซึ่งเชื่อว่า มนุษย์ได้ความรู้มาโดยประสบการณ์ นอกจากนี้ นักจิตวิทยาบางคน เช่น สกินเนอร์ (Skinner, 1974) ถึงกับ ไม่สนใจจิตเลย และให้ความสำคัญ แก่พฤติกรรมที่สังเกตได้เป็นอันดับ หนึ่งทั้งนี้ชี้ว่า สกินเนอร์มีความเชื่อ แบบเอกนิยมเหมือนกัน แต่เป็นไปตาม แนว Identity Theory ผสมประจักษ์ นิยม ซึ่งได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการลด ทอน (Reduction) กล่าวคือ เหตุการณ์ ที่เกิดภายในสมองหรือภายในตัวคน สามารถลดทอนลงมาเป็นพฤติกรรมที่ สังเกตได้ทั้งสิ้น นักจิตวิทยาเหล่านี้ เรียกกันว่า กลุ่มพฤติกรรมนิยม หรือ นักจิตวิทยากลุ่ม S-R จิตวิทยากลุ่ม S-R มีความคิดตรงกันข้ามกับกลุ่ม เกสตัลต์ ซึ่งมีความเชื่อว่า มนุษย์มี จิตอีกดวงหนึ่งที่คอยวางแผนอยู่เบื้อง- หลังการเรียนรู้ เช่นวางแผนเลือกวิธีรับ เลือกตอบสนอง เลือกทดสอบสมมติฐาน ทั้งนี้ก็เพราะว่า นักจิตวิทยากลุ่มเกส- ตัลต์ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทาง ปรัชญาทวินิยม ซึ่งเชื่อว่ากายกับจิต ไม่ใช่สิ่งเดียวกันและผสมกับแนวคิด เหตุผลนิยม (Rationalism) ที่เชื่อว่า มนุษย์ได้จัดมาแล้วพร้อมกับการเกิด จิตนี้มีหน้าที่คิดโดยให้ความรู้ที่เป็น จจริงอยู่ก่อนแล้ว นั่นคือ ไม่จำเป็นที่จะ ต้องใช้ความรู้ที่ได้มาโดยประสบการณ์ เสมอไป ในอดีต คือก่อน ค.ศ. 1960 นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจาก พฤติกรรมนิยมมาก นั่นคือ จิตในสมอง ได้รับความสนใจน้อยมาก แต่นับจาก ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา นักจิตวิทยา ส่วนมากได้เบนความสนใจจากจิตวิทยา

S-R ไปสู่การศึกษาจิตในสมองมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากอิทธิพลของ ผลงานของ แอดกินสัน และ ชิฟฟริน (Atkinson & Shiffrin, 1968) นักจิตวิทยาบางคนที่เคยสนใจจิตวิทยา S-R มาก่อน (เช่น Estes, 1975) ก็ได้เรียกร้องให้นักจิตวิทยาตีความผลงานวิจัยเก่า ๆ เสียใหม่ และได้มีนักจิตวิทยาเป็นจำนวนมาก (เช่น Squire, 1975; Wickelgren, 1975; Buschke, 1975; Kroll, 1975; Kinsbourne, & Wood, 1975; Schneider, 1975; Gold & McGaugh, 1975; Barondes, 1975) พยายามตีความผลงานวิจัยทั้งเก่าและใหม่ให้เข้าไปสู่เหตุการณ์ภายในสมอง และเมื่อนักจิตวิทยาหันเหความสนใจ ไปสู่เหตุการณ์ภายในสมองมากขึ้นนี้ ทำให้จิตวิทยา S-R เปลี่ยนไปเป็น จิตวิทยาความคิด (Cognitive Psychology) หรือความคิดนิยม (Cognitivism) เมื่อเป็นเช่นนั้นนักจิตวิทยาบางคน (เช่น Leahey, 1980) จึงได้เสนอแนะให้เปลี่ยนคำนิยามจิตวิทยา จากคำนิยามว่า จิตวิทยาคือวิทยาศาสตร์ทางพฤติกรรม มาเป็น จิตวิทยา คือ วิทยาศาสตร์ทางจิต และพฤติกรรม ขณะนี้จึงเป็นระยะเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทางจิตวิทยา อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงทิศทางของความสนใจ จากสนใจ S-R ไปสู่สนใจสมอง หรือจิตเมื่อสนใจจิต ก็ต้องเกิดปัญหาตกเถียงกันต่อไปอีกว่า จิตกับกายเป็นสิ่งเดียวกัน หรือคนละสิ่ง แต่จากแนวคิดของ แอดกินสัน และชิฟฟริน (1968) ตลอดจนแนวคิดของ คอลลินส์ และ ควิลเลียน (Collins & Quillian, 1969) ซึ่งมีความเชื่อตามแนว เอกนิยมแบบ Double Aspect Theory และตาม

แนวคิดของ โกลด์ และแมคกอกซ์ (Gold & McGaugh, 1975) หรือ บารอนเดส (Barondes, 1975) ซึ่งมีความเชื่อตามแนวเอกนิยมแบบ Identity Theory เรื่องนี้จะต้องคอยติดตามและค้นคว้าต่อไป

5. สรุป

จิตมนุษย์ หมายถึง การรู้สึกสัมผัส การรับรู้ การจำ การคิด การตัดสินใจ ตลอดจนการรู้สึกทางด้านอเวททุกชนิด นักปรัชญาได้ถกเถียงกันมากกว่าถกกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่ แต่คำตอบที่แน่ชัด ยังไม่มี ในปัจจุบันนี้นักจิตวิทยามีแนวโน้มที่จะเชื่อเอกนิยม แต่ทั้งนี้จะต้องคอยดูแลการทดลองค้นคว้ากันต่อไป. □

6. บรรณานุกรม

- Atkinson, R.C., & Shiffrin, R.M., Human Memory: A Proposal System and Its Control Processes, in K.W. Spence & J.T. Spence (Eds.), The Psychology of Learning and Motivation: Advanced in Research and Theory, Vol. 2, New York: Academic Press, 1968.
- Barondes, S.H., Protein-Synthesis Dependent and Protein-Synthesis Independent Memory Storage Processes, in D. Deutsch & J.A. Deutsch, (Eds.), Short-Term Memory, New York: Academic Press, 1975.
- Buschke, H., Short-Term Retention, Learning and Retrieval from Long-Term Memory, in D. Deutsch & J.A. Deutsch, (Eds.), Short-Term Memory, New York: Academic Press, 1975.
- Campbell, K., Mind and Body, University of Notre Dame Press, 1980.
- Collins, A.M., & Quillian, M.R., "Retrieval Time from Semantic Memory." Journal of Verbal Learning and Behavior, 1969, 8: 240-247.
- Estes, W.K., The State of the Field: General Problems and Issue of Theory and Metatheory, in W.K.

Eptes, Hand Book of Learning and Cognitive Processes, Vol.1, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Hillsdale, New Jersey, 1975

Gold, P.E., & McGaugh, J.L., A Single-Trace, Two-Process View of Memory Storage Processes, in D. Deutsch & J.A. Deutsch, (Eds) Short-Term Memory, New York: Academic Press, 1975.

Kinsbourne, M., & Wood, F., Short-Term Memory Process and the

Amnesic Syndrome, in D. Deutsch & J.A. Deutsch (Eds.), Short-Term Memory, New York: Academic Press, 1975.

Kroll, N.E.A., Visual Short-Term Memory, in D. Deutsch & J.A. Deutsch,

Short-Term Memory, New York: Academic Press, 1975.

Leahey, T.H., A History of Psychology, Prentice-Hall, Inc., Engle

wood Cliffs, New Jersey, 1980.

Skinner, B.F., About Behaviorism, New York: Knopf, 1974

Schneider, A.M., Two Faces of Memory Consolidation: Storage of

Instrumental and Classical

Conditioning, in D. Deutsch, & J.A. Deutsch, Short-Term Memory, New York: Academic Press, 1975.

Squire, L.R., Short-Term Memory as a Biological Identity, in D.

Deutsch & J.A. Deutsch, Short-Term Memory, New York: Academic Press, 1975.

Thorndike, E.L., Animal Intelligence, New York: Macmillan, 1911.

Watson, J.B., Behaviorism, New York: Norton, 1924.